

Zadatak 361 (Matej, gimnazija)

U trokutu s osnovicom duljine a i visinom duljine v upišite pravokutnik najveće moguće površine, s tim da jedna stranica pravokutnika pripada osnovici trokuta.

Rješenje 361

Ponovimo!

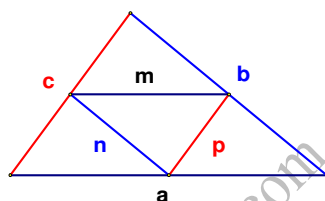
$$a \cdot \frac{b}{c} = \frac{a \cdot b}{c}, \quad a^1 = a, \quad a^n \cdot a^m = a^{n+m}, \quad \frac{a-b}{n} = \frac{a}{n} - \frac{b}{n}, \quad n = \frac{n}{1}.$$

$$\frac{\frac{a}{b}}{\frac{c}{d}} = \frac{a \cdot d}{b \cdot c}.$$

Trokut je dio ravnine omeđen s tri dužine. Te dužine zovemo stranice trokuta.

Srednjice trokuta

Dužine koje spajaju polovišta stranica trokuta zovu se srednjice trokuta. Svaki trokut ima tri srednjice. Svaka srednjica trokuta usporedna je sa suprotnom stranicom trokuta, a duljina joj je jednaka polovici duljine te stranice.

$$a = 2 \cdot m, \quad b = 2 \cdot n, \quad c = 2 \cdot p.$$

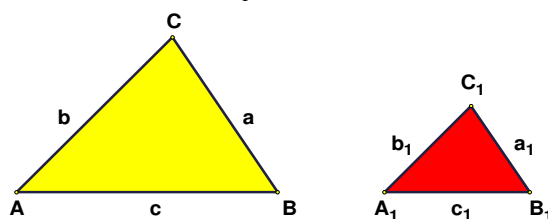
Sličnost trokuta

Kažemo da su dva trokuta slična ako postoji pridruživanje vrhova jednog vrhovima drugog tako da su odgovarajući kutovi jednaki, a odgovarajuće stranice proporcionalne.

$$\alpha = \alpha_1, \quad \beta = \beta_1, \quad \gamma = \gamma_1.$$

$$\frac{a_1}{a} = k, \quad \frac{b_1}{b} = k, \quad \frac{c_1}{c} = k.$$

Omjer stranica sličnih trokuta k zovemo koeficijent sličnosti.

Razmjer ili proporcija je jednakost dvaju jednakih omjera. Ako je

$$a : b = k \quad \text{i} \quad c : d = k,$$

tada je razmjer ili proporcija

$$a : b = c : d.$$

Umnožak vanjskih članova razmjera a i d jednak je umnošku unutarnjih članova razmjera b i c .

$$a : b = c : d \Rightarrow a \cdot d = b \cdot c.$$

Zakon distribucije množenja prema zbrajanju:

$$a \cdot (b + c) = a \cdot b + a \cdot c, \quad a \cdot b + a \cdot c = a \cdot (b + c).$$

Skratiti razlomak znači brojnik i nazivnik tog razlomka podijeliti istim brojem različitim od nule i jedinice

$$\frac{a \cdot n}{b \cdot n} = \frac{a}{b}, \quad n \neq 0, \quad n \neq 1.$$

Četverokut je dio ravnine omeđen sa četiri dužine. Konveksni četverokuti su četverokuti kojima su svi kutovi manji od 180° .

Paralelogrami su četverokuti kojima su po dvije nasuprotne stranice usporedne (paralelne).

Pravokutnik je paralelogram koji ima barem jedan pravi kut (pravi kut ima 90°).

Površina pravokutnika je jednaka umnošku njegove duljine a i širine b .

$$P = a \cdot b.$$

Polinom drugog stupnja (kvadratna funkcija) ima oblik

$$f(x) = a \cdot x^2 + b \cdot x + c,$$

gdje su $a \neq 0$, b i c realni brojevi. Broj a naziva se vodeći koeficijent polinoma drugog stupnja, b linearni koeficijent, a c slobodni koeficijent polinoma.

Kvadratna funkcija (polinom drugog stupnja)

$$f(x) = a \cdot x^2 + b \cdot x + c,$$

ima ekstrem u točki s apscisom

$$x_0 = -\frac{b}{2 \cdot a}.$$

Ekstrem je minimum ako je $a > 0$, maksimum ako je $a < 0$.

Oznake za derivaciju su:

$$y' = \frac{dy}{dx} = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{\Delta y}{\Delta x} = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{f(x + \Delta x) - f(x)}{\Delta x} = f'(x).$$

Tablično deriviranje	
Funkcija	Derivacija
c	0
x	1
x^n	$n \cdot x^{n-1}$

Ako je c konstanta, a $u = f(x)$, $v = g(x)$ su funkcije koje imaju derivacije, onda je

$$(c \cdot f(x))' = c \cdot (f(x))', \quad (f(x) \pm g(x))' = (f(x))' \pm (g(x))'.$$

Određivanje maksimuma i minimuma funkcije $y = f(x)$

I. Nađe se prva derivacija funkcije

$$y' = f'(x)$$

II. Prva derivacija funkcije izjednači se s nulom

$$f'(x) = 0$$

III. Riješi se dobivena jednažba

$$f'(x) = 0 \Rightarrow x_1, x_2, x_3, \dots, x_i \text{ su rješenja jednažbe,}$$

to su vrijednosti apscise za koje zadana funkcija može imati ekstrem, te se točke zovu stacionarne točke

IV. Nađe se druga derivacija funkcije tako da se derivira prva derivacija funkcije

$$y'' = f''(x) = (f'(x))'$$

V. Svaka stacionarna točka $x_1, x_2, x_3, \dots, x_i$ uvrsti se u drugu derivaciju funkcije. Pri tome vrijedi:

- za $f''(x_i) > 0$ u x_i je minimum
- za $f''(x_i) < 0$ u x_i je maksimum.

Ako je $f''(x_i) = 0$, dalje slijedi:

VI. Nađe se treća derivacija funkcije tako da se derivira druga derivacija funkcije

$$y''' = f'''(x) = (f''(x))'$$

VII. Svaka stacionarna točka $x_1, x_2, x_3, \dots, x_i$ uvrsti se u treću derivaciju funkcije. Pri tome vrijedi:

- za $f'''(x_i) \neq 0$ u x_i funkcija ima točku infleksije

Ako je $f'''(x_i) = 0$, dalje slijedi:

VIII. Nađe se četvrta derivacija funkcije tako da se derivira treća derivacija funkcije

$$y^{(4)} = f^{(4)}(x) = (f'''(x))'$$

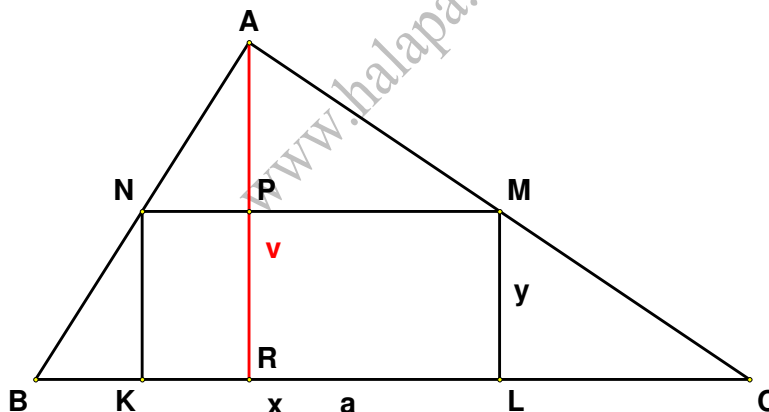
IX. Svaka stacionarna točka $x_1, x_2, x_3, \dots, x_i$ uvrsti se u četvrtu derivaciju funkcije. Pri tome vrijedi:

- za $f^{(4)}(x_i) > 0$ u x_i je minimum
- za $f^{(4)}(x_i) < 0$ u x_i je maksimum.

Ako je $f^{(4)}(x_i) = 0$, slijede daljnja istraživanja.

Ako funkcija $f(x)$ ima derivacije druga derivacija glasi:

$$f''(x) = (f'(x))'$$

Sa slike vidi se:

$$|BC| = a, |AR| = v, |KL| = |NM| = x, |ML| = |NK| = |PR| = y$$

$$|AP| = |AR| - |PR| = v - y$$

$$\angle CBA = \angle MNA, \angle BCA = \angle NMA, \angle BAC = \angle NAM$$

Iz sličnosti trokuta $\triangle BCA$ i $\triangle NMA$ slijedi razmjer:

$$|BC| : |AR| = |NM| : |AP| \Rightarrow a : v = x : (v - y) \Rightarrow a \cdot (v - y) = v \cdot x \Rightarrow$$

$$\Rightarrow a \cdot v - a \cdot y = v \cdot x \Rightarrow v \cdot x = a \cdot v - a \cdot y \Rightarrow a \cdot y = a \cdot v - v \cdot x \Rightarrow a \cdot y = v \cdot (a - x) \Rightarrow$$

$$\Rightarrow a \cdot y = v \cdot (a - x) / \cdot \frac{1}{a} \Rightarrow y = \frac{v \cdot (a - x)}{a}.$$

Tada je ploština pravokutnika KLMN jednaka

$$P = x \cdot y \Rightarrow P = x \cdot \frac{v \cdot (a-x)}{a} \Rightarrow P = \frac{x \cdot v \cdot (a-x)}{a} \Rightarrow P = \frac{a \cdot v \cdot x - v \cdot x^2}{a} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow P = \frac{a \cdot v \cdot x}{a} - \frac{v \cdot x^2}{a} \Rightarrow P = \frac{a \cdot v \cdot x}{a} - \frac{v \cdot x^2}{a} \Rightarrow P = v \cdot x - \frac{v}{a} \cdot x^2 \Rightarrow P = -\frac{v}{a} \cdot x^2 + v \cdot x.$$

1. inačica

Uočimo da smo dobili kvadratnu funkciju

$$P(x) = -\frac{v}{a} \cdot x^2 + v \cdot x.$$

Računamo za koju vrijednost x ona ima maksimum.

$$\left. \begin{array}{l} P(x) = -\frac{v}{a} \cdot x^2 + v \cdot x \\ a = -\frac{v}{a}, b = v, c = 0 \end{array} \right\} \Rightarrow \left[x_0 = -\frac{b}{2 \cdot a} \right] \Rightarrow x_0 = -\frac{v}{2 \cdot \left(-\frac{v}{a}\right)} \Rightarrow x_0 = \frac{\frac{v}{1}}{2 \cdot \frac{v}{a}} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow x_0 = \frac{\frac{v}{1}}{2 \cdot \frac{v}{a}} \Rightarrow x_0 = \frac{\frac{1}{1}}{2 \cdot \frac{1}{a}} \Rightarrow x_0 = \frac{a}{2}.$$

Prema tome, ploština pravokutnika je najveća ako je $x = \frac{a}{2}$, a to znači da je $\overline{NM}$ srednjica trokuta ABC.

2. inačica

Potrebno je odrediti vrijednost x za koju P(x) ima maksimalnu vrijednost. Njezina je derivacija:

$$P(x) = -\frac{v}{a} \cdot x^2 + v \cdot x \Rightarrow P'(x) = \left(-\frac{v}{a} \cdot x^2 + v \cdot x\right)' \Rightarrow P'(x) = \left(-\frac{v}{a} \cdot x^2\right)' + (v \cdot x)' \Rightarrow$$

$$\Rightarrow P'(x) = -\frac{v}{a} \cdot (x^2)' + v \cdot x' \Rightarrow P'(x) = -\frac{v}{a} \cdot 2 \cdot x + v \cdot 1 \Rightarrow P'(x) = -2 \cdot \frac{v}{a} \cdot x + v.$$

Ako funkcija P(x) ima ekstremnu vrijednost, mora biti:

$$P'(x) = 0 \Rightarrow -2 \cdot \frac{v}{a} \cdot x + v = 0 \Rightarrow -2 \cdot \frac{v}{a} \cdot x = -v \Rightarrow -2 \cdot \frac{v}{a} \cdot x = -v \cdot / \cdot \left(-\frac{a}{2 \cdot v}\right) \Rightarrow x = \frac{a}{2}.$$

Da bismo utvrdili da za $x = \frac{a}{2}$ funkcija P(x) ima maksimum treba pokazati da je $P''(x) < 0$ za $x = \frac{a}{2}$.

Druga derivacija funkcije P(x) je:

$$P''(x) = (P'(x))' \Rightarrow P''(x) = \left(-2 \cdot \frac{v}{a} \cdot x + v\right)' \Rightarrow P''(x) = \left(-2 \cdot \frac{v}{a} \cdot x\right)' + v' \Rightarrow$$

$$\Rightarrow P''(x) = -2 \cdot \frac{v}{a} \cdot x' + 0 \Rightarrow P''(x) = -2 \cdot \frac{v}{a} \cdot 1 \Rightarrow P''(x) = -2 \cdot \frac{v}{a} \Rightarrow P''(x) = -2 \cdot \frac{v}{a} < 0,$$

tj. funkcija P(x) ima u $x = \frac{a}{2}$ maksimum. Prema tome, ploština pravokutnika je najveća ako je $x = \frac{a}{2}$,

a to znači da je $\overline{NM}$ srednjica trokuta ABC.

Vježba 361

U trokutu s osnovicom duljine c i visinom duljine v upišite pravokutnik najveće moguće površine, s tim da jedna stranica pravokutnika pripada osnovici trokuta.

Rezultat: $x = \frac{c}{2}$.

Zadatak 362 (Borna, srednja škola)

Jedna kateta pravokutnog trokuta dulja je od druge za 10 cm, a kraća je od hipotenuze za 10 cm. Kolike su stranice ovog trokuta?

Rješenje 362

Ponovimo!

$$(a-b)^2 = a^2 - 2 \cdot a \cdot b + b^2, \quad (a+b)^2 = a^2 + 2 \cdot a \cdot b + b^2.$$

Trokut je dio ravnine omeđen s tri dužine. Te dužine zovemo stranice trokuta.

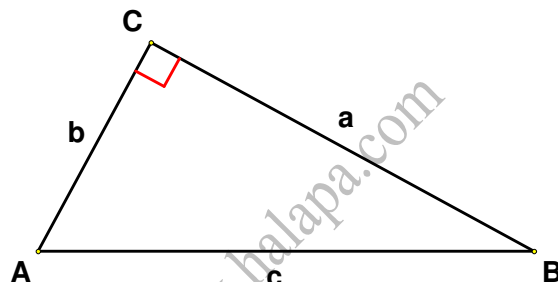
Pravokutni trokuti imaju jedan pravi kut (kut od 90°). Stranice koje zatvaraju pravi kut zovu se katete, a najdulja stranica je hipotenuza pravokutnog trokuta.

Pitagorin poučak

Trokut ABC je pravokutan ako i samo ako je kvadrat nad hipotenuzom jednak zbroju kvadrata nad katetama.

Da bi umnožak bio jednak nuli, dovoljno je da jedan faktor bude jednak nuli.

$$a \cdot b = 0 \Leftrightarrow a = 0 \text{ ili } b = 0 \text{ ili } a = b = 0.$$

Sa slike vidi se:

$$|AB| = c, \quad |BC| = a, \quad |CA| = b$$

Neka je x duljina veće katete.

$$a = |BC| = x.$$

Tada je:

- duljina kraće katete

$$b = |CA| = x - 10$$

- duljina hipotenuze

$$c = |AB| = x + 10.$$

Prema Pitagorinu poučku imamo

$$\begin{aligned} |AB|^2 &= |BC|^2 + |CA|^2 \Rightarrow c^2 = a^2 + b^2 \Rightarrow (x+10)^2 = x^2 + (x-10)^2 \Rightarrow \\ \Rightarrow x^2 + 20 \cdot x + 100 &= x^2 + x^2 - 20 \cdot x + 100 \Rightarrow x^2 + 20 \cdot x + 100 = x^2 + x^2 - 20 \cdot x + 100 \Rightarrow \\ \Rightarrow 20 \cdot x &= x^2 - 20 \cdot x \Rightarrow x^2 - 20 \cdot x = 20 \cdot x \Rightarrow x^2 - 20 \cdot x - 20 \cdot x = 0 \Rightarrow x^2 - 40 \cdot x = 0 \Rightarrow \\ \Rightarrow x \cdot (x - 40) &= 0 \Rightarrow \left. \begin{array}{l} x = 0 \\ x - 40 = 0 \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} x = 0 \text{ nema smisla} \\ x = 40 \end{array} \right\} \Rightarrow x = 40 \text{ cm} \Rightarrow a = 40 \text{ cm}. \end{aligned}$$

Dalje će biti:

$$\left. \begin{array}{l} b = |CA| = x - 10 \\ c = |AB| = x + 10 \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} b = 40 - 10 \\ c = 40 + 10 \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} b = 30 \text{ cm} \\ c = 50 \text{ cm} \end{array} \right\}.$$

Vježba 362

Jedna kateta pravokutnog trokuta dulja je od druge za 1 cm, a kraća je od hipotenuze za 1 cm. Kolike su stranice ovog trokuta?

Rezultat: 3 cm, 4 cm, 5 cm.

Zadatak 363 (Ante, srednja škola)

Ako za šiljaste kutove trokuta ABC vrijedi jednakost $\sin^2 \alpha + \sin^2 \beta = 1$, kakav je trokut ABC?

Rješenje 363

Ponovimo!

$$\sin x = \cos(90^\circ - x), \quad \cos x = \sin(90^\circ - x), \quad \sqrt{a^2} = a, \quad a \geq 0.$$

$$\cos^2 x + \sin^2 x = 1.$$

Šiljasti kut je kut s mjerom manjom od 90° .

Trokut je dio ravnine omeđen s tri dužine. Te dužine zovemo stranice trokuta.

Pravokutni trokuti imaju jedan pravi kut (kut od 90°). Stranice koje zatvaraju pravi kut zovu se katete, a najdulja stranica je hipotenuza pravokutnog trokuta.

Za šiljaste kutove α i β pravokutnog trokuta vrijedi:

$$\alpha + \beta = 90^\circ.$$

Preoblikujemo zadanu jednakost.

$$\begin{aligned} \sin^2 \alpha + \sin^2 \beta = 1 &\Rightarrow \sin^2 \alpha = 1 - \sin^2 \beta \Rightarrow \sin^2 \alpha = \cos^2 \beta \Rightarrow \sin^2 \alpha = \cos^2 \beta \quad / \sqrt{} \Rightarrow \\ &\Rightarrow \left[\begin{array}{l} \alpha, \beta \text{ šiljasti kutovi} \\ \sin \alpha > 0, \cos \beta > 0 \end{array} \right] \Rightarrow \sin \alpha = \cos \beta \Rightarrow \sin \alpha = \sin(90^\circ - \beta) \Rightarrow \\ &\Rightarrow \alpha = 90^\circ - \beta \Rightarrow \alpha + \beta = 90^\circ. \end{aligned}$$

Trokut ABC je pravokutan.

Vježba 363

Ako za šiljaste kutove trokuta ABC vrijedi jednakost $\cos^2 \alpha + \cos^2 \beta = 1$, kakav je trokut ABC?

Rezultat: Pravokutan.

Zadatak 364 (Tonka, gimnazija)

U pravokutnome je trokutu mjera jednoga kuta 67° . Koliki je omjer duljina hipotenuze i kraće katete toga trokuta?

A. 1.09   B. 1.34   C. 2.36   D. 2.56

Rješenje 364

Ponovimo!

$$n = \frac{n}{1}, \quad \frac{a}{b} = \frac{c}{d} \Rightarrow \frac{b}{a} = \frac{d}{c}.$$

Šiljasti kut je kut s mjerom manjom od 90° .

Trokut je dio ravnine omeđen s tri dužine. Te dužine zovemo stranice trokuta.

Nasuprot većoj stranici u trokutu leži veći kut. Nasuprot manjoj stranici u trokutu leži manji kut.

Pravokutni trokuti imaju jedan pravi kut (kut od 90°). Stranice koje zatvaraju pravi kut zovu se katete, a najdulja stranica je hipotenuza pravokutnog trokuta.

Za šiljaste kutove α i β pravokutnog trokuta vrijedi:

$$\alpha + \beta = 90^\circ.$$

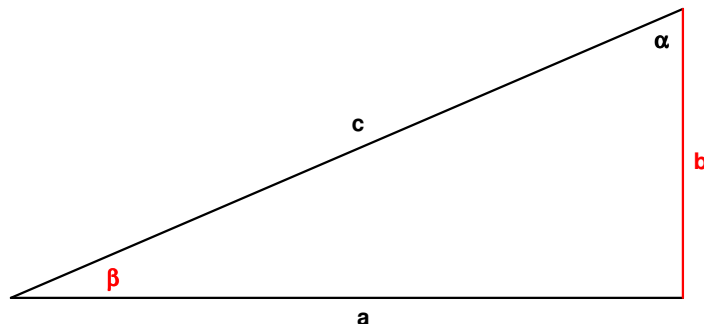
Sinus šiljastog kuta pravokutnog trokuta jednak je omjeru duljine katete nasuprot tog kuta i duljine hipotenuze.

Kosinus šiljastog kuta pravokutnog trokuta jednak je omjeru duljine katete uz taj kut i duljine hipotenuze.

Neka je $\alpha = 67^\circ$. Mjera drugog šiljastog kuta β u pravokutnome trokutu iznosi:

$$\left. \begin{array}{l} \alpha = 67^\circ \\ \alpha + \beta = 90^\circ \end{array} \right\} \Rightarrow 67^\circ + \beta = 90^\circ \Rightarrow \beta = 90^\circ - 67^\circ \Rightarrow \beta = 23^\circ.$$

Nasuprot manjoj stranici u trokutu leži manji kut. Slika!

1. inačica

$$\sin \beta = \frac{b}{c} \Rightarrow \frac{b}{c} = \sin \beta \Rightarrow \frac{b}{c} = \frac{\sin \beta}{1} \Rightarrow \frac{c}{b} = \frac{1}{\sin \beta} \Rightarrow \frac{c}{b} = \frac{1}{\sin 23^\circ} \Rightarrow \frac{c}{b} = 2.56.$$

Odgovor je pod D.

2. inačica

$$\cos \alpha = \frac{b}{c} \Rightarrow \frac{b}{c} = \cos \alpha \Rightarrow \frac{b}{c} = \frac{\cos \alpha}{1} \Rightarrow \frac{c}{b} = \frac{1}{\cos \alpha} \Rightarrow \frac{c}{b} = \frac{1}{\cos 67^\circ} \Rightarrow \frac{c}{b} = 2.56.$$

Odgovor je pod D.

Vježba 364

U pravokutnome je trokutu mjera jednoga kuta 60° . Koliki je omjer duljina hipotenuze i kraće katete toga trokuta?

- A. 1   B. 2   C. 1.5   D. 0.5

Rezultat: B.

Zadatak 365 (Matej, gimnazija)

Kružnici polumjera $r = 3.6$ cm upisan je trokut kojem su dvije stranice dugačke 5 cm i 5.8 cm. Koliki su kutovi tog trokuta i kolika je duljina treće stranice?

Rješenje 365

Ponovimo!

Trokut je dio ravnine omeđen s tri dužine. Te dužine zovemo stranice trokuta. Zbroj kutova u trokutu je 180° .

$$\alpha + \beta + \gamma = 180^\circ.$$

Poučak o sinusu

U trokutu ABC vrijedi

$$\frac{a}{\sin \alpha} = \frac{b}{\sin \beta} = \frac{c}{\sin \gamma} = 2 \cdot R, \quad \frac{a}{\sin \alpha} = 2 \cdot R, \quad \frac{b}{\sin \beta} = 2 \cdot R, \quad \frac{c}{\sin \gamma} = 2 \cdot R,$$

pri čemu su a , b i c duljine stranica trokuta, a R duljina polumjera opisane kružnice tog trokuta.
 Poučak o kosinusu (kosinusov poučak)
 U trokutu ABC vrijede ove jednakosti:

$$\begin{aligned} a^2 &= b^2 + c^2 - 2 \cdot b \cdot c \cdot \cos \alpha, \\ b^2 &= a^2 + c^2 - 2 \cdot a \cdot c \cdot \cos \beta, \\ c^2 &= a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma. \end{aligned}$$

Neka su, na primjer, $a = 5$ cm i $b = 5.8$ cm, a $r = 3.6$ cm. Mjere kutova α i β dobijemo pomoću poučka o sinusu.

Kut α

$$\begin{aligned} \frac{a}{\sin \alpha} &= 2 \cdot r \Rightarrow 2 \cdot r = \frac{a}{\sin \alpha} \Rightarrow 2 \cdot r = \frac{a}{\sin \alpha} / \cdot \frac{\sin \alpha}{2 \cdot r} \Rightarrow \sin \alpha = \frac{a}{2 \cdot r} \Rightarrow \alpha = \sin^{-1} \left(\frac{a}{2 \cdot r} \right) \Rightarrow \\ &\Rightarrow \left[\begin{array}{l} a = 5 \text{ cm} \\ r = 3.6 \text{ cm} \end{array} \right] \Rightarrow \alpha = \sin^{-1} \left(\frac{5 \text{ cm}}{2 \cdot 3.6 \text{ cm}} \right) \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{džepno} \\ \text{računalo} \end{array} \right] \Rightarrow \alpha = 43^\circ 58' 59". \end{aligned}$$

Kut β

$$\begin{aligned} \frac{b}{\sin \beta} &= 2 \cdot r \Rightarrow 2 \cdot r = \frac{b}{\sin \beta} \Rightarrow 2 \cdot r = \frac{b}{\sin \beta} / \cdot \frac{\sin \beta}{2 \cdot r} \Rightarrow \sin \beta = \frac{b}{2 \cdot r} \Rightarrow \beta = \sin^{-1} \left(\frac{b}{2 \cdot r} \right) \Rightarrow \\ &\Rightarrow \left[\begin{array}{l} b = 5.8 \text{ cm} \\ r = 3.6 \text{ cm} \end{array} \right] \Rightarrow \beta = \sin^{-1} \left(\frac{5.8 \text{ cm}}{2 \cdot 3.6 \text{ cm}} \right) \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{džepno} \\ \text{računalo} \end{array} \right] \Rightarrow \beta = 53^\circ 39' 50". \end{aligned}$$

Mjera kuta γ iznosi:

$$\begin{aligned} \alpha + \beta + \gamma &= 180^\circ \Rightarrow \gamma = 180^\circ - (\alpha + \beta) \Rightarrow \gamma = 180^\circ - (43^\circ 58' 59" + 53^\circ 39' 50") \Rightarrow \\ &\Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{džepno} \\ \text{računalo} \end{array} \right] \Rightarrow \gamma = 82^\circ 21' 11". \end{aligned}$$

Duljinu treće stranice c trokuta možemo izračunati na više načina.

1. inačica

Rabimo kosinusov poučak.

$$\begin{aligned} c^2 &= a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma \Rightarrow c^2 = a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma / \sqrt{\quad} \Rightarrow \\ &\Rightarrow c = \sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} a = 5 \text{ cm} \\ b = 5.8 \text{ cm} \\ \gamma = 82^\circ 21' 11" \end{array} \right] \Rightarrow \\ &\Rightarrow c = \sqrt{5^2 + 5.8^2 - 2 \cdot 5 \cdot 5.8 \cdot \cos(82^\circ 21' 11")} \Rightarrow c = 7.1 \text{ cm}. \end{aligned}$$

2. inačica

Rabimo sinusov poučak.

$$\begin{aligned} c : a &= \sin \gamma : \sin \alpha \Rightarrow c \cdot \sin \alpha = a \cdot \sin \gamma \Rightarrow c \cdot \sin \alpha = a \cdot \sin \gamma / \cdot \frac{1}{\sin \alpha} \Rightarrow \\ &\Rightarrow c = \frac{a \cdot \sin \gamma}{\sin \alpha} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} a = 5 \text{ cm} \\ \gamma = 82^\circ 21' 11" \\ \alpha = 43^\circ 58' 59" \end{array} \right] \Rightarrow c = \frac{5 \text{ cm} \cdot \sin(82^\circ 21' 11")}{\sin(43^\circ 58' 59")} \Rightarrow c = 7.1 \text{ cm}. \end{aligned}$$

3. inačica

Rabimo sinusov poučak.

$$c : b = \sin \gamma : \sin \beta \Rightarrow c \cdot \sin \beta = b \cdot \sin \gamma \Rightarrow c \cdot \sin \beta = b \cdot \sin \gamma \cdot \frac{1}{\sin \beta} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow c = \frac{b \cdot \sin \gamma}{\sin \beta} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} b = 5.8 \text{ cm} \\ \gamma = 82^\circ 21' 11'' \\ \beta = 53^\circ 39' 50'' \end{array} \right] \Rightarrow c = \frac{5.8 \text{ cm} \cdot \sin(82^\circ 21' 11'')}{\sin(53^\circ 39' 50'')} \Rightarrow c = 7.1 \text{ cm}.$$

Vježba 365

Kružnici polumjera $r = 36$ mm upisan je trokut kojem su dvije stranice dugačke 5 cm i 58 mm. Koliki su kutovi tog trokuta i kolika je duljina treće stranice?

Rezultat: $43^\circ 58' 59''$, $53^\circ 39' 50''$, $82^\circ 21' 11''$, 7.1 cm.

Zadatak 366 (Lara, gimnazija)

Vertikalni štup duljine 1 m nalazi se u blizini ulične svjetiljke postavljene na visinu 3 m iznad tla. Horizontalna udaljenost štapa od svjetiljke iznosi 1.6 m. Kolika je duljina sjene štapa na horizontalnoj podlozi?

Rješenje 366

Ponovimo!

$$\frac{a}{b} = \frac{c}{d} \Rightarrow a \cdot d = b \cdot c.$$

Trokut je dio ravnine omeđen s tri dužine. Te dužine zovemo stranice trokuta.

Pravokutni trokuti imaju jedan pravi kut (kut od 90°). Stranice koje zatvaraju pravi kut zovu se katete, a najdulja stranica je hipotenuza pravokutnog trokuta.

Tangens šiljastog kuta pravokutnog trokuta jednak je omjeru duljine katete nasuprot tog kuta i duljine katete uz taj kut.

Razmjer ili proporcija je jednakost dvaju jednakih omjera. Ako je

$$a : b = k \text{ i } c : d = k,$$

tada je razmjer ili proporcija

$$a : b = c : d.$$

Umnožak vanjskih članova razmjera a i d jednak je umnošku unutarnjih članova razmjera b i c .

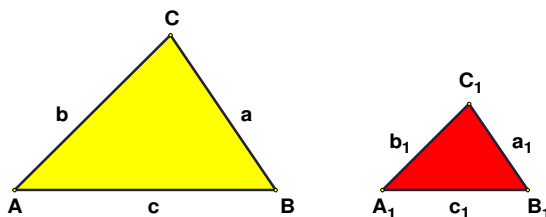
$$a : b = c : d \Rightarrow a \cdot d = b \cdot c.$$

Sličnost trokuta

Kažemo da su dva trokuta slična ako postoji pridruživanje vrhova jednog vrhovima drugog tako da su odgovarajući kutovi jednaki, a odgovarajuće stranice proporcionalne.

$$\alpha = \alpha_1, \beta = \beta_1, \gamma = \gamma_1, \quad \frac{a}{a_1} = \frac{b}{b_1} = \frac{c}{c_1} = k.$$

Omjer stranica sličnih trokuta k zovemo koeficijent sličnosti.

Prvi poučak sličnosti (K – K)

Dva su trokuta slična ako se podudaraju u dva kuta.

Drugi poučak sličnosti (S – K – S)

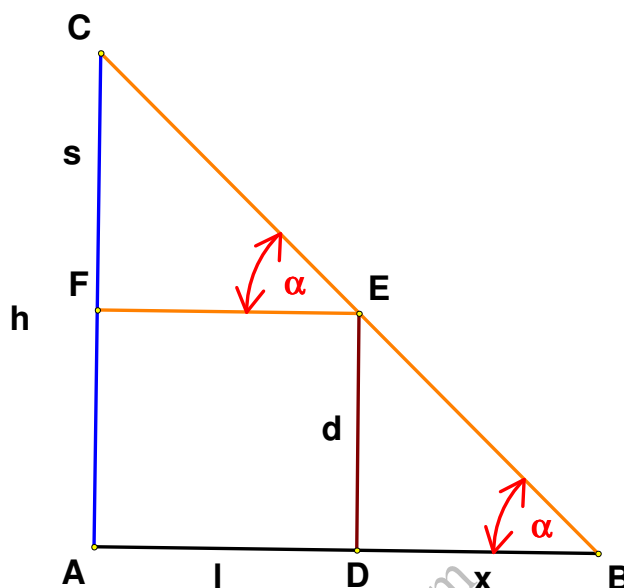
Dva su trokuta slična ako se podudaraju u jednom kutu, a stranice koje određuju taj kut su proporcionalne.

Treći poučak sličnosti (S – S – S)

Dva su trokuta slična ako su im sve odgovarajuće stranice proporcionalne.

Četvrti poučak sličnosti (S – S – K)

Dva su trokuta slična ako su im dvije stranice proporcionalne, a podudaraju se u kutu nasuprot većoj stranici.

Sa slike vidi se:

$$\begin{aligned} |AC| = h = 3 \text{ m}, |AF| = |DE| = d = 1 \text{ m}, |FC| = |AC| - |AF| = s = 2 \text{ m} \\ |AD| = |FE| = l = 1.6 \text{ m}, |DB| = x, |AB| = |AD| + |DB| = l + x = 1.6 + x \\ \angle ABC = \angle FEC = \alpha \end{aligned}$$

1. inačica

Iz sličnosti trokuta $\triangle ABC$ i $\triangle DBE$ dobije se razmjer:

$$\begin{aligned} |AC| : |AB| = |DE| : |DB| \Rightarrow 3 : (1.6 + x) = 1 : x \Rightarrow 3 \cdot x = 1.6 + x \Rightarrow \\ \Rightarrow 3 \cdot x - x = 1.6 \Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \text{ /: } 2 \Rightarrow x = 0.8 \text{ m} = 80 \text{ cm}. \end{aligned}$$

2. inačica

Iz sličnosti trokuta $\triangle ABC$ i $\triangle FEC$ dobije se razmjer:

$$\begin{aligned} |AC| : |AB| = |FC| : |FE| \Rightarrow 3 : (1.6 + x) = 2 : 1.6 \Rightarrow 4.8 = 2 \cdot (1.6 + x) \Rightarrow \\ \Rightarrow 4.8 = 2 \cdot (1.6 + x) \text{ /: } 2 \Rightarrow 2.4 = 1.6 + x \Rightarrow 1.6 + x = 2.4 \Rightarrow x = 2.4 - 1.6 \Rightarrow x = 0.8 \text{ m} = 80 \text{ cm}. \end{aligned}$$

3. inačica

Iz sličnosti trokuta $\triangle DBE$ i $\triangle FEC$ dobije se razmjer:

$$|FC| : |FE| = |DE| : |DB| \Rightarrow 2 : 1.6 = 1 : x \Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \text{ /: } 2 \Rightarrow x = 0.8 \text{ m} = 80 \text{ cm}.$$

4. inačica

Uočimo pravokutne trokute $\triangle ABC$ i $\triangle DBE$ i pomoću funkcije tangens odredimo kut α u oba trokuta.

- $\triangle ABC$

$$\text{tg } \alpha = \frac{|AC|}{|AB|} \Rightarrow \text{tg } \alpha = \frac{h}{1.6 + x} \Rightarrow \text{tg } \alpha = \frac{3}{1.6 + x}$$

- $\triangle DBE$

$$\text{tg } \alpha = \frac{|DF|}{|DB|} \Rightarrow \text{tg } \alpha = \frac{d}{x} \Rightarrow \text{tg } \alpha = \frac{1}{x}.$$

Dalje slijedi:

$$\left. \begin{array}{l} \operatorname{tg} \alpha = \frac{3}{1.6+x} \\ \operatorname{tg} \alpha = \frac{1}{x} \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{3}{1.6+x} = \frac{1}{x} \Rightarrow 3 \cdot x = 1.6+x \Rightarrow 3 \cdot x - x = 1.6 \Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \Rightarrow$$
$$\Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \quad /: 2 \Rightarrow x = 0.8 \text{ m} = 80 \text{ cm}.$$

5. inačica

Uočimo pravokutne trokute $\triangle ABC$ i $\triangle FEC$ i pomoću funkcije tangens odredimo kut α u oba trokuta.

- $\triangle ABC$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{|AC|}{|AB|} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{h}{1.6+x} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{3}{1.6+x}$$

- $\triangle FEC$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{|FC|}{|FE|} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{s}{l} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{2}{1.6}.$$

Dalje slijedi:

$$\left. \begin{array}{l} \operatorname{tg} \alpha = \frac{3}{1.6+x} \\ \operatorname{tg} \alpha = \frac{2}{1.6} \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{3}{1.6+x} = \frac{2}{1.6} \Rightarrow 4.8 = 2 \cdot (1.6+x) \Rightarrow 4.8 = 2 \cdot (1.6+x) \quad /: 2 \Rightarrow$$
$$\Rightarrow 2.4 = 1.6+x \Rightarrow 1.6+x = 2.4 \Rightarrow x = 2.4 - 1.6 \Rightarrow x = 0.8 \text{ m} = 80 \text{ cm}.$$

6. inačica

Uočimo pravokutne trokute $\triangle DBE$ i $\triangle FEC$ i pomoću funkcije tangens odredimo kut α u oba trokuta.

- $\triangle DBE$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{|DF|}{|DB|} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{d}{x} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{1}{x}.$$

- $\triangle FEC$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{|FC|}{|FE|} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{s}{l} \Rightarrow \operatorname{tg} \alpha = \frac{2}{1.6}.$$

Dalje slijedi:

$$\left. \begin{array}{l} \operatorname{tg} \alpha = \frac{1}{x} \\ \operatorname{tg} \alpha = \frac{2}{1.6} \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{1}{x} = \frac{2}{1.6} \Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \quad /: 2 \Rightarrow x = 0.8 \text{ m} = 80 \text{ cm}.$$
$$\Rightarrow 2 \cdot x = 1.6 \quad /: 2 \Rightarrow x = 0.8 \text{ m} = 80 \text{ cm}.$$

Vježba 366

Vertikalni štap duljine 1 m nalazi se u blizini ulične svjetiljke postavljene na visinu 3 m iznad tla. Horizontalna udaljenost štapa od svjetiljke iznosi 16 dm. Kolika je duljina sjene štapa na horizontalnoj podlozi?

Rezultat: 80 cm.

Zadatak 367 (4B, TUPŠ)

Odredimo polumjer kružnice opisane trokutu ako znamo da stranice $a = 11$ cm i $b = 18$ cm zatvaraju kut od $68^\circ 30'$.

- A. 9.31 cm   B. 8.66 cm   C. 10.5 cm   D. 9.9 cm

Rješenje 367

Ponovimo!

Poučak o sinusu

U trokutu ABC vrijedi

$$\frac{a}{\sin \alpha} = \frac{b}{\sin \beta} = \frac{c}{\sin \gamma} = 2 \cdot R, \quad \frac{a}{\sin \alpha} = 2 \cdot R, \quad \frac{b}{\sin \beta} = 2 \cdot R, \quad \frac{c}{\sin \gamma} = 2 \cdot R,$$

pri čemu su a , b i c duljine stranica trokuta, a R duljina polumjera opisane kružnice tog trokuta.

Poučak o kosinusu (kosinusoov poučak)

U trokutu ABC vrijede ove jednakosti:

$$\begin{aligned} a^2 &= b^2 + c^2 - 2 \cdot b \cdot c \cdot \cos \alpha, \\ b^2 &= a^2 + c^2 - 2 \cdot a \cdot c \cdot \cos \beta, \\ c^2 &= a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma. \end{aligned}$$

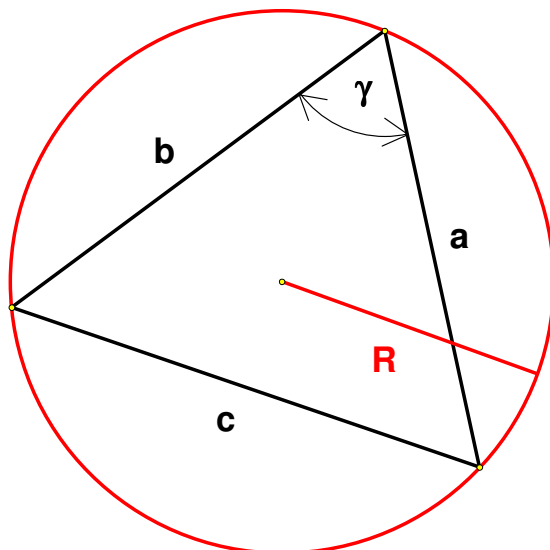
Ploština trokuta kojemu su zadane duljine dviju stranica i mjera kuta između njih računa se po formulama:

$$P = \frac{1}{2} \cdot a \cdot b \cdot \sin \gamma, \quad P = \frac{1}{2} \cdot a \cdot c \cdot \sin \beta, \quad P = \frac{1}{2} \cdot b \cdot c \cdot \sin \alpha.$$

Ploština trokuta

$$P = \frac{a \cdot b \cdot c}{4 \cdot R},$$

gdje su a , b , c duljine stranica trokuta, R polumjer trokutu opisane kružnice.

1. inačica

$$\begin{aligned}
 & \left. \begin{aligned} c^2 &= a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma \\ \frac{c}{\sin \gamma} &= 2 \cdot R \end{aligned} \right\} \Rightarrow \left. \begin{aligned} c^2 &= a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma / \sqrt{} \\ 2 \cdot R &= \frac{c}{\sin \gamma} \end{aligned} \right\} \Rightarrow \\
 & \Rightarrow \left. \begin{aligned} c &= \sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma} \\ 2 \cdot R &= \frac{c}{\sin \gamma} / \cdot \frac{1}{2} \end{aligned} \right\} \Rightarrow \left. \begin{aligned} c &= \sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma} \\ R &= \frac{c}{2 \cdot \sin \gamma} \end{aligned} \right\} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{metoda} \\ \text{zamjene} \end{array} \right] \Rightarrow \\
 & \Rightarrow R = \frac{\sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma}}{2 \cdot \sin \gamma} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} a = 11 \text{ cm} \\ b = 18 \text{ cm} \\ \gamma = 68^\circ 30' \end{array} \right] \Rightarrow \\
 & \Rightarrow R = \frac{\sqrt{(11 \text{ cm})^2 + (18 \text{ cm})^2 - 2 \cdot 11 \text{ cm} \cdot 18 \text{ cm} \cdot \cos 68^\circ 30'}}{2 \cdot \sin 68^\circ 30'} \Rightarrow \\
 & \Rightarrow \boxed{\text{rezultat}} \Rightarrow R = 9.31 \text{ cm.}
 \end{aligned}$$

Odgovor je pod A.

2. inačica

$$\begin{aligned}
 & \left. \begin{aligned} c^2 &= a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma \\ P &= \frac{a \cdot b \cdot c}{4 \cdot R} \end{aligned} \right\} \Rightarrow \left. \begin{aligned} c^2 &= a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma / \sqrt{} \\ P &= \frac{a \cdot b \cdot c}{4 \cdot R} / \cdot \frac{R}{P} \end{aligned} \right\} \Rightarrow \\
 & \Rightarrow \left. \begin{aligned} c &= \sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma} \\ R &= \frac{a \cdot b \cdot c}{4 \cdot P} \end{aligned} \right\} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{metoda} \\ \text{zamjene} \end{array} \right] \Rightarrow \\
 & \Rightarrow R = \frac{a \cdot b \cdot \sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma}}{4 \cdot P} \Rightarrow \left[P = \frac{1}{2} \cdot a \cdot b \cdot \sin \gamma \right] \Rightarrow \\
 & \Rightarrow R = \frac{a \cdot b \cdot \sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma}}{4 \cdot \frac{1}{2} \cdot a \cdot b \cdot \sin \gamma} \Rightarrow R = \frac{a \cdot b \cdot \sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma}}{4 \cdot \frac{1}{2} \cdot a \cdot b \cdot \sin \gamma} \Rightarrow \\
 & \Rightarrow R = \frac{\sqrt{a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma}}{2 \cdot \sin \gamma} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} a = 11 \text{ cm} \\ b = 18 \text{ cm} \\ \gamma = 68^\circ 30' \end{array} \right] \Rightarrow \\
 & \Rightarrow R = \frac{\sqrt{(11 \text{ cm})^2 + (18 \text{ cm})^2 - 2 \cdot 11 \text{ cm} \cdot 18 \text{ cm} \cdot \cos 68^\circ 30'}}{2 \cdot \sin 68^\circ 30'} \Rightarrow \\
 & \Rightarrow \boxed{\text{rezultat}} \Rightarrow R = 9.31 \text{ cm.}
 \end{aligned}$$

Odgovor je pod A.

Vježba 367

Odredimo polumjer kružnice opisane trokutu ako znamo da stranice $a = 11$ cm i $b = 18$ cm zatvaraju kut od 60° .

- A. 9.07 cm   B. 9.12 cm   C. 9.5 cm   D. 9.02 cm

Rezultat: A.

www.halapa.com